

İNSAN HAKLARI BÜLTENİ

CEZAEVLERİ ÖZEL SAYISI/2005

19

A

R

A

L

I

K

19 Aralık 2000 "Hayata Dönüş" Operasyonunun Bilançosu:

Operasyon Düzenlenen Cezaevi Sayısı 20

Öldürülen Tutuklu Ve Hükümlü Sayısı 30

Hastaneye kaldırılan yaralı Tutuklu-Hükümlü 237

Yaşamını Yitiren Asker 2

Yaralanan Asker sayısı 6

Edirne F Tipi Cezaevine Sevk Edilenler 348

Kocaeli F Tipi Cezaevine Sevk Edilenler 340

Sincan F Tipi Cezaevine Sevk Edilenler 341

Kartal F Tipi Cezaevine Sevk Edilenler 67

Bakırköy Kadın Ve Çocuk Tutukevine Sevkler 45

Operasyonu Protesto sırasında Gözaltına Alınanlar 2145

Operasyonu Protesto Edenlerden Tutuklananlar 58

Copla tecavüz iddiası 8

Operasyon sonra basılan kültür merkezi, dernek, parti binası 18

Mühürlenmiş dernek sayısı 2

Açlık Grevi ve ölüm orucunda ölenler 119

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

Kanun hazırlanırken hükümlülere adeta "iyileştirilmesi gereken hastalar" mantığı ile yaklaşmış olup, cezalandırma, tecrit ve izolasyon olağan infaz rejimi haline getirilmiştir. Kanunda, Anayasada yer alan temel hak ve hürriyetlerin hangi hallerde kısıtlanacağına dair kurallar ile eşitlik ilkelerine aykırı düzenlemeler mevcuttur.

Hükümlü ve tutukluların hakları ile ilgili başlıca uluslararası sözleşmelerden olan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 5. maddesinde ifade edilen hiç kimsenin insanlık dışı veya onur kırıcı muameleye tabi tutulamayacağı, BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 7. maddesi ile 10. maddesindeki ceza infaz kurumlarında tutulanların haklarının güvence altına alınması ilkesi, BM Herhangi Biçimde Alınulan yada Hapsedilen Tüm Kişilerin Korunması İçin Prensipler Bütününün 14. maddesindeki çevirmenden yararlanma hakkı, 39. maddesindeki tüm mahpusların şartlı olarak salıverilme hakkı, BM Mahpusların İslahı İçin Temel Prensiplerin 1. prensibindeki insanlık onurunun ve değerinin gerektirdiği saygı ile muamele yapılacağı, 5. prensibindeki bütün mahpusların evrensel bildirge başta olmak üzere BM İkiz Sözleşmelerdeki haklardan yararlanacağı, 6. prensipteki bütün mahpusların insan kişiliğinin tam olarak iyileştirilmesi amacıyla eğitsel ve kültürel faaliyetlerde yer alma hakkına sahip olduğu ilkesi, 7. prensipteki bir ceza olarak hücre hapsinin kaldırılması veya bu cezanın kısıtlanması yönünde çaba gösterilmesi, BM Mahpusların İslahı İçin Asgari Standart Kuralların 31. maddesindeki karanlık bir hücre yasağı ile onur kırıcı ceza yasağı, 65. maddedeki ıslah rejiminin mahpusların öz saygılarını ve sorumluluk duygularını geliştirecek şekilde uygulanacağı, 84. maddedeki tutuklular için masuniyet karinesinin asıl olduğu ilke ve kuralları 5275 sayılı kanunda dikkate alınmamıştır.

Kanunun belli başlı hukuka aykırı ve uygulamada çok ciddi sorunlara neden olacak maddeleri aşağıda belirtilmiştir.

1. Kanunun 6. maddesinin b fıkrasında hükümlünün anayasada yer alan haklarının bu kanunda kısıtlanabileceği düzenlenmiştir. Anayasanın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunulamayacağı, bu haklardaki sınırlamaların anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı açıkça düzenlenmiştir. Anayasada bile yer almayan bir sınırlamanın bu kanun ile getirilmesi, hak ve hürriyetlerin kullanılmasını keyfi olarak infaz kurumlarının yönetimine bırakmak demektir.

2. Kanunun 9. maddesinde yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumları düzenlenmiştir. Tek kişilik hücre ve üç kişilik oda sistemini öngören ve halen F tipi olarak adlandırılan bu infaz kurumlarının varlığı temel hak ve hürriyetlerin kullanılması ile tüm hükümlülere eşit davranılması ilkeleri açısından kabul edilemez. Kanunun 3. maddesindeki, infazdaki temel amaca aykırı olarak, hükümlüyü ikinci kez cezalandırmaya dönüştüren tek kişilik ve üç kişilik hücre infaz sistemi insan haklarına aykırıdır. Tecrit ve izolasyon insan onuruna aykırı ve insanı aşağılayan bir özellik taşımaktadır. Bu yönüyle

anayasaya ve uluslar arası sözleşmelerde güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklere aykırıdır. Ayrıca, buralarda kalacak olan hükümlülerin sayılarak, politik açıdan devletin kendisine tehlikeli gördüğü yani anayasaya göre değil de milli güvenlik siyaset belgesine göre tasnif yapılması sorgulanması gereken çok ciddi bir husustur. Anayasanın eşitlik ilkesine burada bile uyulmamıştır. Hukuk devletinde anayasa ile konulan kurallar geçerlidir. Kanun koyucunun siyasi ihtiyaçları doğrultusunda anayasa dışı işlemler yapması hukuk devleti ile çelişmektedir.

3. Kanunun 22. maddesinin 1. fıkrasında, Türkçe bilmeyen yabancı uyrukluların durumu düzenlenmiş, ancak Türkçe bilmeyen vatandaşların haklarına yer verilmemiştir. Bilindiği gibi Türkçe'den başka farklı dil ve lehçeleri olan ve Türkçe bilmeyen milyonlarca vatandaş vardır. Bunların iletişim ve kendi dillerinde haklarını öğrenme hakkı nasıl kullanılacaktır? Ayırmıcılık yasağına aykırı bir düzenleme getirilmiştir.

4. Kanunun 25. maddesinin 1. fıkrasının a bendinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alan hükümlünün tek kişilik odada barındırılacağı düzenlenmiştir. Yukarıda açıklandığı gibi tek kişilik oda bir nevi hücre olup, sosyal bir varlık olan insanın tek başına tutulması en temel insani değerlere ve temel haklara aykırıdır. Bu kişi infaz süresince ikinci kez cezalandırılacak, psikolojik olarak sağlığı bozulacak ve infaz süresi dolmadan yaşamı sona erebilecektir. Böylece ölüm cezası zaman içinde doğal olarak gelişecek ve uygulanacaktır. Anayasada ve uluslararası sözleşmelerde yasaklanan ölüm cezasının bu kanun ile "uzatılmış ölüm cezası" şeklinde uygulanması amaçlanmıştır. Ölüm cezası yasağına aykırı bir düzenleme yapılmıştır.

5. Kanunun 30 ve 31. maddelerinde "isteği olup olmaksızın" hükümlülerin kurum dışında ve kurum hizmetinde çalıştırılacakları düzenlenmiştir. Zorla çalıştırma yasağına aykırı bir düzenleme yapılmıştır.

6. Kanunun 36. maddesinin 2. fıkrasında, aramaların gerektiğinde dış güvenlik görevlileri veya kolluk kuvvetleriyle veya kamu görevlilerince ortaklaşa gerçekleştirilebileceği düzenlenmiştir. Bilindiği gibi iç güvenlik ile ilgili bir durumda, dış güvenliğin de dahil edilerek arama yapılması infaz kurumlarında çok ciddi sorunlara ve hak ihlallerine neden olmaktadır. Katliamlar ile anılan infaz kurumlarında bu kadar sorumsuzca bir şekilde yasa yapılıp, yetki verilmesi bundan sonra da katliam yapılabileceği endişesi yaratmaktadır. Bu durum ayrıca Ceza infaz kurumlarının dış güvenlikten sorumlu birimler tarafından yönetilmesi ve istismar edilmesi sorununa neden olacaktır.

7. Kanunun 38. maddesinde disiplin cezaları ve tedbirleri düzenlenmiştir. Maddenin d bendindeki haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma, e bendindeki ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma ile f bendindeki hücreye koyma cezaları temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasına anayasada yer almayan bir şekilde hem hükümlünün, hem de hükümlü ile iletişim kurmak ve görüşmek isteyen akraba ve yakınlarının haklarına sınırlama getirmektedir.

8. Kanunun 39. maddesinin e, g, h fıkralarında belirtilen durumlarda kınama cezası verilmesi ağır bir durum olduğu kadar, infaz görevlilerinin keyfi uygulamalarına da neden olabilecektir.

9. Kanunun 40. maddesinin e ve g fıkraları nedeni ile bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası verilmesi oldukça ağır bir cezadır. Açlık grevi,

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

hükümlünün infaz kurumunda yapabileceği tek protesto biçimidir. Demokratik bir şekilde başkalarına zarar vermeden kişisel olarak protesto hakkının kullanılması temel bir haktır. Bu hakkın kullanılmasının disiplin cezası sayılması hukuka aykırıdır. Kaldı ki kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığına saygı anayasaca güvence altına alınmıştır. Ayrıca hukuk devleti ilkelerine göre hareket edilmediği durumlarda direnme hakkının kullanılması evrensel bildirgenin başlangıç kısmında yer alan bir haktır. Açlık grevi yasağı veya cezalandırılması direnme hakkının ve protesto hakkının yasaklanması anlamına gelmektedir.

10. Kanununun 42. 43. ve 44. maddeleri yukarıda belirtilen nedenlerden ötürü hukuka aykırıdır.

11. Kanununun 63. maddesinin 1. fıkrasında tehlikeli hali bulunan hükümlünün ancak bir veya üç kişilik odalarda bulundurulması ile ilgili düzenleme yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı hukuka aykırıdır.

12. Kanununun 66. maddesindeki telefon ile haberleşme hakkı ile kanununun 67. maddesindeki radyo, televizyon yayınları ve internetten yararlanma hakkının tehlikeli halde bulunan veya örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabileceği belirtilerek, hükümlüler arasında eşitlik ilkesine aykırı davranılmış, Anayasa ile özel olarak sınırlandırılmamış bulunan haberleşme ve basın yayın olanaklarından yararlanma hakkı ihlal edilmiştir.

13. Kanununun 82. maddesinde hükümlünün kendisine verilen yiyecek ve içecekleri reddetmesi düzenlenmiştir. Bu madde infaz kurumlarında meydana gelebilecek açlık grevi veya ölüm orucuna karşı idarenin müdahalesini içermektedir. Bu madde ile Anayasanın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığına saygı hakkına aykırı davranılmış, mahpusların ve alıkonulan kişilerin işkenceye ve diğer zalimane, insanlık dışı yada aşağılayıcı muamele yada cezaya karşı korunmasında, özellikle hekimler olmak üzere sağlık personelinin rolüne dair tıbbi etik ilkelerini içeren 18 Aralık 1982 tarihli BM Genel Kurul kararına aykırı davranılmıştır.

14. Kanununun 93 ve 94. maddesinde izinler düzenlenmiştir. 93. maddede yüksek güvenlikli infaz kurumunda bulunan hükümlülerin izin hakkından yararlanamayacağı belirtilmesi hükümlüler arasında eşitlik ilkesine aykırı bir durum yaratmıştır. 94. maddede de benzer ayırıcı düzenleme yer almıştır.

15. Kanununun 107. maddesinin 16. fıkrasında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkumiyet halinde koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanmayacağı düzenlenmesi, bu hükümlülerin kanununun 3. maddesinde belirtilen, infazda temel amaç dışında tutulduklarını, ikinci kez cezalandırıldıklarını ve uygulamadan kalkan ölüm cezası yerine zaman içinde doğal seyrinde ölümlere karşılaştıklarını göstermektedir. Bu düzenleme çağdaş ceza hukuku ve ceza infaz rejimlerinde yer almamaktadır. Eşitlik ilkesine aykırı olan bu fıkra aynı zamanda tüm mahpusların şartlı salıverilme hakkından yararlanma hakkını da ihlal etmektedir.

16. Kanununun 111. maddesinde tutuklularla ilgili olarak düzenleme yer almaktadır. Bilindiği gibi tutukluların hükümlülerden ayrı bir infaz kurumunda tutulmaları gerekmektedir. Tutukluluk geçici bir tedbir olduğundan, tıpkı hükümlüler gibi koşullara tabi tutulamaz. Tutukluların bile yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarında tutulabileceğine dair 111. maddenin 2. fıkrası hukuka aykırı olduğu gibi Anayasaya da aykırıdır. Bu düzenleme ile masumluk karinesi hiçe sayılmış, tutuklulara hükümlü muamelesi yapılmıştır.

17. Kanununun 114. maddesinin 2. fıkrasında, tutuklunun davanın selameti bakımından ziyaretçi kabulünün yasaklanabileceğine dair düzenleme açıkça hukuka aykırıdır. Anayasa ve uluslar arası sözleşmelerde güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklere keyfi bir sınırlama getirme durumunu düzenlemektedir. Bu düzenleme ile savunma hakkına sınırlama getirilmekte, Savcılığın ve polislin yasadışı yöntemlerle delil toplaması teşvik edilmektedir. Yine aynı şekilde 115. madde de benzer gerekçelerle hukuka aykırılıklar bulunmaktadır. Adil yargılanma hakkı ile masumluk karinesi ilkeleri ihlal edilmiştir.

18. Kanununun geçici 2. maddesinde 4771 sayılı kanunla ölüm cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülenler ile ölüm cezaları ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülenlerin koşullu salıverme hükümlerinden yararlanamayacakları ve bunların ölüncüye kadar infaz kurumunda tutulacaklarına dair düzenleme yukarıda belirtildiği gibi kanununun 3. maddesinde yer alan infazda temel amaca, Anayasanın 17. maddesine, Anayasanın 10. maddesine ve uluslar arası sözleşmelerde güvence altına alınan başta yaşam hakkı olmak üzere temel haklara aykırıdır. Anayasa koyucunun açık bir şekilde ölüm cezasını kaldırmış olmasına rağmen, bir yasa ile sonuçta ölüm fiilini doğuracak bir düzenleme yapılması Anayasaya karşı hiledir. Yasaların objektif ölçülere göre hazırlanması gerekirken, Anayasaya aykırı bir şekilde subjektif bazı ölçütlere göre hazırlanması hukuka aykırıdır. Bu maddede Devlet intikam anlayışı ile hareket etmiş, toplumların değişen sosyal ve siyasal olaylar karşısında anlık refleks vermelerine neden olacak şekilde düzenleme yapılmıştır. Temel hak ve hürriyetler tarihsel süreç içerisinde elde edilmiş insanlık ailesinin en önemli kazanımlarıdır. Yasa koyucunun tüm bu nedenleri göz önüne alarak ayırıcılık yasağına aykırı bir şekilde düzenleme yapmaması çok ağır bir hukuk ihlalidir.

IHD GENEL MERKEZİNİN CEZAEVLERİNDEKİ TECRİT VE HAK İHLALLERİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMASI

İnsan Hakları Derneği Genel Merkezi, "19 Aralık Cezaevlerinde İnsan Hakları ve Mahpuslarla Dayanışma Günü" nedeniyle cezaevlerinde bulunan mahkumların "tecrit" konulu mektuplarını derleyerek "Tecridi Yaşayanlar Anlatıyor" başlıklı bir kitap çalışması yapmaktadır.

Amacımız cezaevlerinde yaşanan temel hak ve özgürlükleri gündemleştirerek kamuoyunun bilgisine sunmak, konuyla ilgili tüm kesimleri harekete geçirip, cezaevlerinde yaşanan tecrit olgusunun insanın fiziksel, ruhsal, ve sosyal varlığına etkilerini bilinir kılmaktır. Tutuklu ve hükümlülerin insan onuruna yaraşır koşullarda yaşaması temel hedefimizdir.

Duvarlar Birer Mezar Kitabesi...

Hangi duvara baksan bir renk bozuntusu, sanki tüm gülümselemeleri dokunuşları, insan sıcaklığını, insaniyeti, insanın o ilk varlığını hissetme duygusunu yutmuş bir mezar kitabesi gibi duruyor insan karşısında. Duvarların çevrelediği boşluk yaşayan bir "ölüler" semti...

Tanrı Hades'in yalnızca girişi olan yer altı ölüm ülkesinin sessiz, kettüm,ölümü bekleme soğukluğu

Burası, zaman ve mekan dışı ! insan gülüşünün uğramadığı bir celladın surat bozuntusu !.... Burası,insanîyet menziline dışında zaman ötesi bir mekan !

Kopuk zamanlardan yüz çizgilerine sinmiş tebessüm, rastladığın tek insanîyet izidir burada.

Burası Ereşkigal'in cehennemi !innin her itirazı karşısında cehennem bekçisi NETİ'nin "sus inin cehennem kuralları kesindir, tartışma inin cehennemin kurallarını "dediğini itaatkar zaman tersinmesindeki dehlizdir

Burada "hükümlü "sün Hükmedilensin yani !soğuk bir nesne gibi mesela; iradesizleştirilmiş, bilinci çarpıtılmış duyguları metamerfeze olmuş ; "terbiyecilerine can atarcasına tutkun ;idraksız ve bir objesin-olmalısın NETİ 'lerin gözünde .

Ve yalnızsın ! yalnızlığında üşüyorsun sessizliği bozan kapı gümbürtülerinde ...

Burası tecrit senin sana gömüldüğün yer !...

Gün boyu çaresizleştirme seansları ...ve bir hiç olduğun duygusunu aşılama yöntemleri ve uygulamaları

"sus", "konuşma", "yürü", "dur", "şarkı söyleme", "sağa sola bakmak yasak", "itiraz hakkın yok", "karşı gelme", "uy", "itaat et" diye her gün defalarca dayatılan ;insanı öz benliğinden ,birey olmaktan çıkarılarak ,bir başka ruhun bedenine ve zihnine empoze edilmeye çalışıldığı yerdire burası ! ne kimseyi gördüğün ne de kimseye gösterildiğin ,yüzünü dahi unuttuğun "islah " etme mekanları ...

Burası TECRİT !Bağırırsan da duyulmayacağı,görülmeceğin ,yalnızca ,seni ,senin duyduğun ,ama konuştuğunu hisetmediğin her an ruhsal işkenceden geçirildiğin bir yer...

Oysa insan beşeri bir varlık olduğundan,bir başka insana bakmayı,bir başka ele dokunmayı, bir çift dudakla muhabbet etmeyi, gülmeyi, paylaşmayı, insan sıcaklığın solumayı,bir başka gözün feyz verici menziline girmeyi ister. Yani yaşadığına dair bir kanıt,bir emare...

Mesela insan el sallamak ister bir başka ele . Bu var olduğuna kanıttır, iki elin birbirini sayması, yaşam güçlü sarılma nedenidir. Benliğin güçlenmesi, kendini aşmasıdır. Var olmada isrardır bir başka ele el sallamak .Bundandır her başka bir insana el sallayışında azar işitirsin ! Atılırsın beter "islah" odalarına, kapatılırsın. Yasağında yasaklandığı yer yani ! Ne görüş,ne mektup ,ne de bir selam alma imkanı..."Hükümün" de

hükümlendiği yer...sen de gömme girişimi,seni sende boğma...

Burası insanı yalnızlık duygusunda benliğini ve değerlerini kaybettirme bir hiç duygusunu aşılama muamelesinin sergilendiği yer! Amaç duygu ve düşüncelerin intiharı! Yakılmış viran olmuş bir şehrin ardından kalan yaprağın kıpırdanmaz hali ! varlığının "yokluk "dayatmasıdır burası...Ne merhametli bir göz ışıltısı, ne de insanlı bir gezegende yaşadığını ispatlayacak bir yudum insan nefesi.

Burada insan yok!

Burası TECRİT !

Gecenin veya günün her hangi bir saatinde yatağından kaldırırsın bir sürü adamlar nezaretinde. Arkan-önün-sağın-solun kuşatılmış bu "adamlar" idam sehpasına çıkarılır bir havada istemediğin bir yere götürülürsün, itiraz etmek mi ?Neye yarar söylediğin her söz kara deliğin bir nesneyi yutar gibi henüz dudaklarındayken sözün yutulur,dipsiz bir kuyuya atılan taş gibi.

Hastalanırsın doktora çıkmak istersin Duvara sırtın dayatılır ,kaç kez el başka cihazlarla aramadan geçirilir ,ayakkabıların çıkarılır,dokunmadık yerin kalmaz..Çıkmak istemezsin doktora, utanır, sıkılırsın, Ama burası TECRİT !

Ziyaretçilerin gelir,çıkarılırsın,Yine bir sürü adamlar nezaretinde çıkarılırsın odadan, didik didik geçirilirsin "aramadan "üzerinde yalnızca elbiselerin var. Başka bir nesneyi beraberinde çıkaramazsın, kalem, kağıt, sigara, vb. hiçbir şey. Ailenin, ziyaretçinin adresini bile yazamazsın, sevdiklerinin

yanına karşılanna dikilirsin, sevdiklerinin başkalarında yine o "adamlar" duruyor yanı başında tanıdıkların durmuş sana bakıyorlar. Ama onlarla konuşmak selam vermek "yasaktır" cezası ağırdır.Ailen ziyaretçilerin azarlanırlar, bunun için üzgün üzgün dönersin yalnızlık mekanına o da adamlar nezaretinde .

Rahatlamak için şarkı söylemek istersin ,ama gereksiz yere şarkı söylemekten beter hücrelere atılırsın günlerce.Tek! Yalnızlığında üşüyünceye kadar yani tövbe diye diz çökünceye değin !

Burası TECRİT ! duyan oldu mu sesimi !

M.EMİN SİRCA, F TİPİ KAPALI CEZAEVİ, KÜRKÇÜLER-ADANA

İNSAN HAKLARI BÜLTENİ

İHD Adına Sahibi: Yusuf Alataş (Genel Başkan)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü : Nejat Taştan

2500 ADET BASILMIŞTIR. ÜCRETSİZDİR

İNSAN HAKLAR DERNEĞİ,

Tunalı Hilmi Caddesi, No: 104/4 Kavaklıdere, ANKARA

Tel/Faks: 0-312- 466 49 13 - 14

e-posta: posta@ihd.org.tr http:// www.ihd.org.tr